

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»**

Кафедра електричної інженерії

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Перший проректор

_____ Леонід Бачурін

«_____» _____ 20__ р.

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ВБ.2.4 Системи автоматизованого управління та диспетчеризації**

Рівень освіти: другий (магістерський)

Спеціальність: 141 Електроенергетика, електротехніка та електромеханіка

Мова навчання: українська

Робоча програма навчальної дисципліни «Системи автоматизованого управління та диспетчеризації» для здобувачів вищої освіти за спеціальністю 141 Електроенергетика, електротехніка та електромеханіка (ОПП «Електроенергетика, електротехніка та електромеханіка», магістр)

«_____» _____ 2021 року, 8 с.

Розробник: Немцев Е.М., старший викладач кафедри електричної інженерії

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри електричної інженерії

Протокол № 3 від « 30 » _____ 09 _____ 2021 р.

Завідувач кафедри електричної інженерії

_____ к.т.н., доц. Колларов О.Ю.
(підпис)

«_____» _____ 20__ р

Схвалено Науково-методичною комісією галузі знань 14 Електрична інженерія

Протокол № ____ від «_____» _____ 20__ р.

«_____» _____ 20__ р. Голова _____ (_____) (підпис) (прізвище та ініціали)

1. Загальна інформація

Форма навчання	Денна	Заочна
Статус	Вибіркова	
Обсяг в кредитах ЄКТС	6	—
Обсяг в годинах за навчальним планом, разом: в тому числі:	180	—
лекції:	32	—
практичні заняття:	32	—
лабораторні заняття:	—	—
семінари:	—	—
самостійна робота:	116	—
Форма підсумкового контролю	Екзамен	
Дисципліну викладають	Немцев Едуард Миколайович http://elin.donntu.edu.ua eduard.niemtsev@donntu.edu.ua Придятько Ігор Владиславович http://elin.donntu.edu.ua ihor.prydatko@donntu.edu.ua	

Передумови для вивчення дисципліни: «Теоретичні основи електротехніки», «Електричні вимірювання», «Електричні машини», «Основи релейного захисту та автоматизації енергосистем», «Експлуатація та обслуговування електротехнічного обладнання», «Промислові системи управління».

2. Мета вивчення навчальної дисципліни

Метою вивчення дисципліни «Системи автоматизованого управління та диспетчеризації» є отримання знань принципів автоматизації, принципів та підходів до побудови автоматизованих систем управління технологічними процесами на основі широкого застосування мікропроцесорних систем управління та промислових засобів автоматики блочно-модульного типу, проектувати та вводити у дію різноманітні системи автоматизації промисловими комплексами.

Дисципліна «Системи автоматизованого управління та диспетчеризації» вивчається у першому семестрі освітньої програми поряд з дисциплінами «Електромагнітна сумісність», «Сучасний релейний захист», «Теорія і практика наукових досліджень», «САПР енергомеханічних систем».

Фахові компетентності:

ФК9. Здатність демонструвати розуміння питань використання технічної літератури та інших джерел інформації в електроенергетичній галузі.

ФК10. Здатність розробляти плани і проекти для забезпечення досягнення поставленої певної мети з урахуванням всіх аспектів вирішуваної проблеми, включаючи виробництво, експлуатацію, технічне обслуговування та утилізацію електроенергетичного обладнання.

ФК12. Здатність демонструвати розуміння питань використання технічної літератури та інших джерел інформації в електроенергетичній галузі.

ФК13. Здатність продемонструвати знання характеристик і властивостей матеріалів, обладнання, процесів в електроенергетичній галузі.

Програмні результати навчання:

ПРН4. Здатність розуміти складні інженерні технології, процеси, системи і обладнання відповідно до спеціальності «Електроенергетика, електротехніка та електромеханіка»; обирати і застосовувати придатні типові аналітичні, розрахункові та експериментальні методи; правильно інтерпретувати результати таких досліджень.

ПРН8. Здатність здійснювати пошук необхідної інформації в технічній літературі, використовувати наукові бази даних та інші відповідні джерела інформації, здійснювати моделювання з метою детального вивчення і дослідження інженерних питань спеціальності «Електроенергетика, електротехніка та електромеханіка» відповідної спеціалізації.

ПРН10. Лабораторні / технічні навички та вміння планувати і виконувати експериментальні дослідження за допомогою інструментальних засобів (вимірювальних приладів), оцінювати похибки проведення досліджень, робити висновки.

ПРН17. Здатність збирати й інтерпретувати відповідні дані і аналізувати складності в межах спеціалізації спеціальності «Електроенергетика, електротехніка та електромеханіка» для донесення суджень, які відбивають відповідні соціальні та етичні проблеми..

ПРН18. Здатність керувати професійною діяльністю, приймати участь у роботі над проектами відповідно до спеціалізації спеціальності «Електроенергетика, електротехніка та електромеханіка», беручи на себе відповідальність за прийняття рішень.

3. Очікувані результати навчання

У результаті вивчення навчальної дисципліни «Системи автоматизованого управління та диспетчеризації» студент повинен:

знати:

- загальні поняття, визначення та класичні схеми АСУ,
- принципи створення інтегрованих АСУ,
- функціональну структуру АСУ,
- типову вузлову структуру багаторівневих розподілених АСУ,
- принципи побудови АСУ на основі телемеханічних систем,
- основні поняття телемеханіки та способи передачі інформації,
- класифікацію та функції телемеханічних систем,
- загальні поняття, визначення та класичні схеми автоматизованих системи управління та систем диспетчеризації,
- принципи створення інтегрованих автоматизованих системи управління та систем диспетчеризації,
- функціональну структуру автоматизованих системи управління та систем диспетчеризації,
- принципи побудови автоматизованих системи управління та систем диспетчеризації на основі телемеханічних систем, основні поняття телемеханіки, способи передачі інформації, класифікації телемеханічних систем, функції телемеханічних систем, класичні структури телемеханічних систем.

вміти:

- використовувати програмні середовища для створення АСУ на основі промислової автоматики блочно-модульного типу,
- будувати АСУ на основі телемеханічних систем, що мають розподілену ієрархічну структуру вузлів,
- будувати адекватні математичні моделі отримання діагностичних сигналів, що супроводжують роботу елементів енергетичного обладнання та визначають засади їх виникнення,
- визначати найбільш інформативні характеристики та параметри, що дозволяють контролювати та діагностувати технічний стан елементів енергетичного обладнання,
- розробляти статистичні методи та програмне забезпечення для експериментального визначення нових інформативних характеристик та параметрів.

4. Засоби діагностики результатів навчання

Засобами оцінювання та методами представлення результатів навчання дисципліни «Системи автоматизованого управління та диспетчеризації» є:

– екзамен, що проводиться у письмовій формі в обсязі матеріалу, визначеного навчальною програмою дисципліни «Системи автоматизованого управління та диспетчеризації» і в терміни, встановлені навчальним планом.

– на практичних заняттях, шляхом проведення опитування для оцінки рівня засвоєння студентом поточної теми. Поточний контроль має на меті перевірку рівня підготовленості студента до виконання конкретної роботи. Контроль за навчально-пізнавальною діяльністю здійснюється у фронтальній, груповій, індивідуальній формах, перевірки виконання ситуативних задач тощо. Оцінка наданих відповідей здійснюється шляхом виставлення відповідних балів, які сумуються протягом семестру.

5. Критерії оцінювання результатів навчання

Під час семестрового контролю враховуються результати виконання практичних робіт та якості виконання індивідуального завдання відповідно до розподілу балів, які отримують студенти:

– д.ф.н.:

Пр. 1	Пр. 2	Пр. 3	Пр. 4	Пр. 5	Пр. 6	Пр. 7	Пр. 8	Поточний контроль	Іспит	Максимальний бал
5	5	5	5	5	5	5	5	40	60	100
3	3	3	3	3	3	3	3	24	60	84

Примітки: 1) Пр1, Пр2 і т.д практичні роботи;

2) У числівнику максимальний бал – при своєчасному та правильному виконанні, у знаменнику – мінімальний (при правильному, але несвоечасному виконанні).

Оцінювання проводиться з урахуванням вимог Положення про організацію освітнього процесу. Результати підсумкового контролю оцінюються за 100-бальною шкалою та чотирибальною («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно»). Відповідність між шкалами встановлюється наступним чином:

Оцінка	
За 100-бальною шкалою	Для екзамену, курсового проекту(роботи), практики, диференційованого заліку, кваліфікаційного екзамену, випускної кваліфікаційної (дипломної) роботи (проекту)
90-100	відмінно
74-89	добре
60-73	задовільно
0-59	незадовільно

6 Програма навчальної дисципліни

6.1. Основні теми дисципліни

Тема 1. Загальні поняття про автоматизовані системи управління (АСУ). Класична структура АСУ.

Визначення поняття автоматизовані системи управління. Опис класичних структур АСУ.

Тема 2. Принципи створення інтегрованих АСУ. Функціональна структура інтегрованих АСУ.

Інтегровані автоматизовані системи управління. Функціональна інтеграція. Інформаційна інтеграція. Технічна та програмна інтеграція. Засоби людино-машинного інтерфейсу. Контролери.

Тема 3. Рівні інтегрованих АСУ. Побудова АСУ на основі промислових логічних контролерів, людино-машинних інтерфейсів та інших засобів автоматики блочно-модульного типу.

Периферійні засоби: перетворювачі та виконавчі механізми Програматори/конфігуратори Програмно-технічні засоби рівня автоматизованих систем управління виробництва. Обчислювальні мережі в ієрархії АСУ.

Тема 4. Вузлова структура багаторівневих розподілених АСУ. Вузли АСУ.

Властивості промислових мереж. Визначення промислової мережі та їх градація. Функціональне призначення промислових мереж. Обмін даними.

Тема 5. Структура АСУ на основі промислової автоматики блочно-модульного типу. Промислові мережі, на яких будуються АСУ.

Загальні вимоги до промислових мереж. Історія розвитку та стандартизації промислових мереж. Промислові мережі в контексті моделі ISO. Основні робочі характеристики промислових мереж.

Тема 6. Види модулів промислової автоматики.

Модулі зв'язку, введення/виведення сигналів, інтерфейсні модулі, панелі візуалізації.

Тема 7. Стан та проблематика диспетчеризації об'єктів енергетики.

Огляд систем енергопостачання та експлуатаційної надійності їх складових. Принципи будови систем диспетчеризації в енергетиці. Метричні прилади та системи моніторингу.

Тема 8. Моделі діагностичних сигналів та методи їх статистичного опрацювання.

Моделі і діагностичні характеристики сигналів. Оцінювання щільності ймовірностей. Оцінювання кореляційно-спектральних характеристик.

6.2. Теми практичних (семінарських) занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Д.ф.н.	З.ф.н.
1	Практична робота 1 (до теми 1). Огляд принципів роботи теплометричних приладів та систем моніторингу.	4	—
2	Практична робота 2 (до теми 2). Огляд принципів створення інтегрованих АСУ, складання функціональної структури інтегрованих АСУ виробництв з безперервним характером технологічного процесу.	4	—
3	Практична робота 3 (до теми 3). Будова АСУ із застосуванням промислових логічних контролерів, людино-машинних інтерфейсів та інших засобів автоматики блочно-модульного типу.	4	—
4	Практична робота 4 (до теми 4). Створення вузлової структури багаторівневої розподіленої АСУ.	4	—
5	Практична робота 5 (до теми 5). Створення АСУ із застосуванням засобів промислової автоматики блочно-модульного типу.	4	—
6	Практична робота 6 (до теми 6). Будова АСУ для промислових мереж живлення.	4	—
7	Практична робота 7 (до теми 7). Огляд структури та будови модулів промислової автоматики.	4	—
8	Практична робота 8 (до теми 8). Визначення способів організації теоретичних та експериментальних методів диспетчеризації.	4	—
	Усього годин	32	—

6.3. Теми лабораторних занять

Навчальним планом не передбачено.

6.4. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Д.ф.н.	З.ф.н.
1	Тема 1. Загальні поняття про автоматизовані системи управління (АСУ). Класична структура АСУ.	15	–
2	Тема 2. Принципи створення інтегрованих АСУ. Функціональна структура інтегрованих АСУ.	14	–
3	Тема 3. Рівні інтегрованих АСУ. Побудова АСУ на основі промислових логічних контролерів, людино-машинних інтерфейсів та інших засобів автоматики блочно-модульного типу.	15	–
4	Тема 4. Вузлова структура багаторівневих розподілених АСУ. Вузли АСУ.	14	–
5	Тема 5. Структура АСУ на основі промислової автоматики блочно-модульного типу. Промислові мережі, на яких будуються АСУ.	15	–
6	Тема 6. Види модулів промислової автоматики.	14	–
7	Тема 7. Стан та проблематика диспетчеризації об'єктів енергетики.	15	–
8	Тема 8. Моделі діагностичних сигналів та методи їх статистичного опрацювання.	14	–
Усього годин		116	–

6.5. Індивідуальні та/або групові завдання

Навчальним планом не передбачено.

7. Література

7.1. Основна

1. Береза А. М. Основи створення інформаційних систем: навч. посіб. / А. М. Береза. – 2 вид., перероб. і доп. – К.: КНЕУ, 2001. – 214 с.
2. Основи інформаційних систем: Навч. посібник. – Вид. 2-ге, перероб. і доп. / В. Ф. Ситник, Т. А. Писаревська, Н. В. Єрьоміна, О. С. Краєва; За ред. В. Ф. Ситника. – К.: КНЕУ, 2001. – 420 с.
3. Проць Я. І., Ляшук О. Л., Савків В. Б., Шкодзінський О. К. Автоматизація виробничих процесів. Навчальний посібник для технічних спеціальностей вищих навчальних закладів. — Тернопіль: ТНТУ ім. І. Пулюя, 2011. – 344с.
4. Алджанов В. ИТ-архитектура от А до Я: Теоретические основы / В. Алджанов. – Ridero, 2018. – 396 с.
5. ДСТУ 2226-93 Автоматизовані системи. Терміни та визначення. – К.: УкрНДІССІ, 1994. – 92 с.

7.2. Допоміжна

1. Растрингин Л. А. Современные принципы управления сложными объектами. – М.: Сов.радио, 1980.
2. Организация взаимодействия человека с техническими средствами АСУ. Практическое пособие / Под ред. В. Н. Четверикова. – М.: Высшая школа, 1990.
3. Родионов В. Д. и др. Технические средства АСУ ТП: Учеб. пособие. – М.: Высшая школа, 1989.
4. Перегудов Ф. И., Тарасенко Ф. П. Введение в системный анализ. Учебное пособие. – М.: Высшая школа, 1989.
5. Зайченко Ю. П. Исследование операций. – Киев: Высшая школа, 1975.
6. Зайченко Ю. П., Шумилова С. А. Исследование операций. Сборник задач. – Киев: Высшая школа, 1984.

7.3. Методична

1. Методичні рекомендації до проведення практичних занять та самостійного вивчення дисципліни «Системи автоматизованого управління та диспетчеризації» – у розробці.

8. Інформаційні ресурси

1. https://www.festo.com/cms/ru-uk_ua/index.htm# – Festo Україна.
2. https://dalgakiran.ua/uk/store/Sistemyi_upravleniya_i_monitoringa – Системи управління і моніторингу ТОВ «Далгакиран».
3. <https://new.siemens.com/ua/uk/produkty/avtomatyzatsiya-promyslovosti.html> – Siemens Україна.

ЗАТВЕРДЖЕНО